АБДУЛЛА АЛИШ ӘКИЯТЕ БУЕНЧА

Койрыклар

Хвосты

Борын-борын заманда хайваннарның, ерткыч җанварларның койрыклары бөтенләй булмаган. Кешнәүче ат та, мөгрәүче сыер да койрыгы белән чебен кумаган. Шаян тиен дә, чикләвекләр ашап, ботактан ботакка сикереп уйнамаган.

Көннәрдән беркөнне тылсымлы карт имәндә койрыклар үскән.

Давным-давно, во времена былые, все звери – смирные и злые – ходили без хвостов. Ни лошадь, ни корова не могли от мух и комаров назойливых отбиться. И даже белочка – на что уж попрыгунья, и та сидела тихо у дупла.

Но однажды на старом волшебном дубе выросли хвосты.

Бервакыт аксакал җәнлекләр койрык алу турында киңәшергә җыелганнар. Ак түшле саесканнарны чакырганнар, аларга да зур йомыш тапшырганнар: «Ак түшле саесканнар, очыгыз, еракларга җитегез: биек-биек тауларга, шаулап торган урманнарга, ямь-яшел болыннарга, җырлап аккан суларга безнең сүзне илтегез. Барлык хайваннарны, җәнлек-җанварларны чакырыгыз: үткәргәч караңгы төнне, томан беткәч тә, кояш күтәрелгәч тә, карт имән янында өләшәчәкләр, диегез, койрык, менә сезгә шул безнең боерык».

Саесканнар төрлесе төрле якка очканнар, үзләре белән зур-зур быргыларны кычкыртып барганнар. Әй, сез, куе урманнарда, киң кырларда, яшел болыннарда, диңгез-океаннарда яшәүче ерткычлар. Томан беткәч тә, кояш күтәрелгәч тә, бөтенегез дә карт имән янына барыгыз, койрык өләшәчәкләр, килеп алыгыз», – дигәннәр.

Сороки-белобоки полетели и затрещали громко, затрубили: «Эй, вы, живущие в лесах дремучих, в полях широких и лугах зелёных, в ручьях и реках, в море-океане! Все слушайте: как только солнце встанет и над землёй рассеется туман, у дуба старого сходитесь поскорее – здесь будут раздавать хвосты».

Үткәргәч караңгы төнне, шул билгеләнгән беркөнне ерткычлар койрык алырга карт имән янына барырга юлга чыккканнар: кайсы үрмәләгән, кайсы йөгергән, кайсы чапкан. Бары тик куркак куян гына үз өеннән ерак китәргә курыккан.

Вот миновала ночь. Чтоб получить хвосты, животные направились за ними к старому дубу. Кто полз, а кто скакал, а кто бежал рысцой. И только один зайчишка-трусишка побоялся уходить далеко от своего домика.

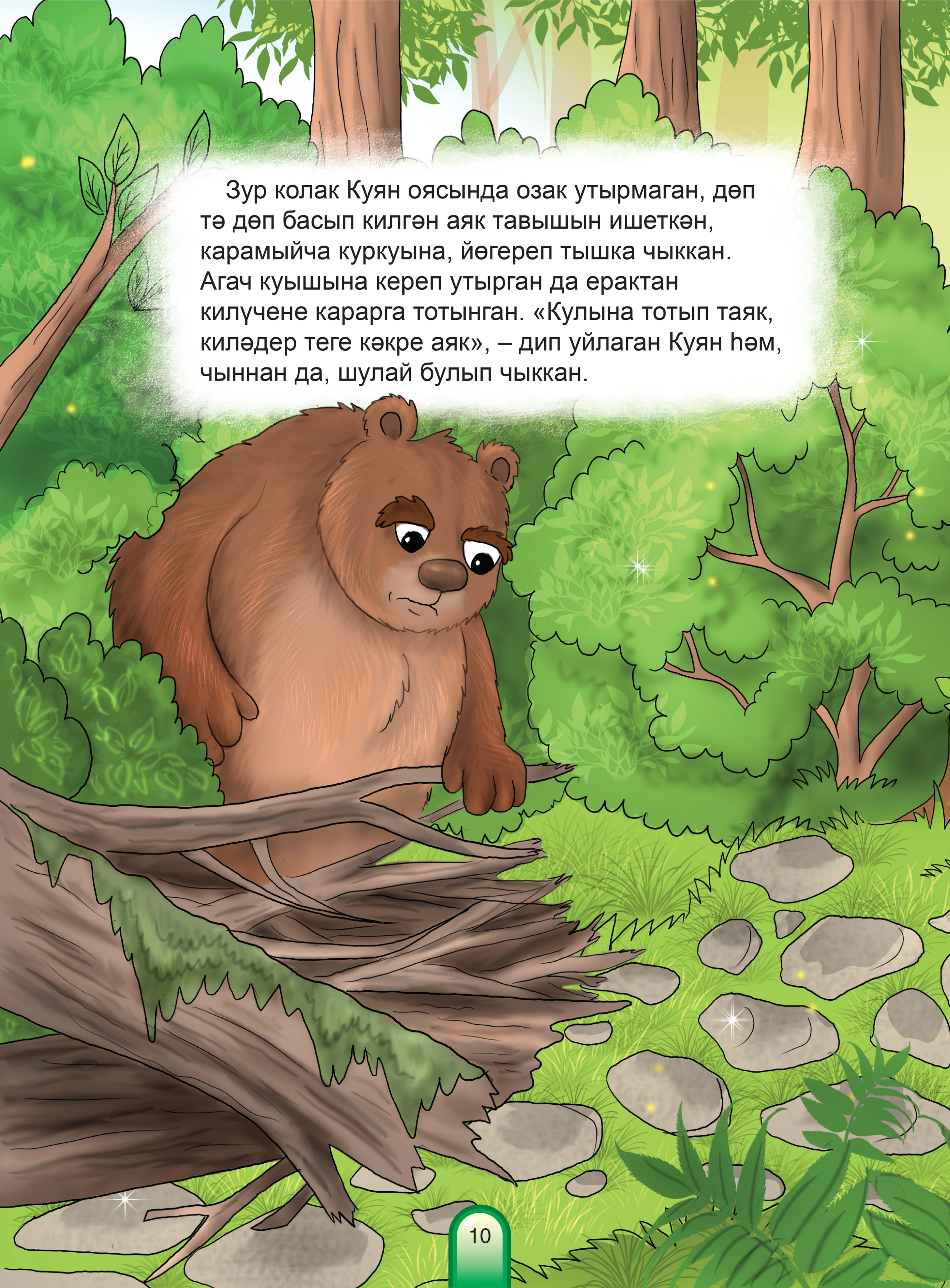

Зур колак Куян оясында озак утырмаган, дөп тә дөп басып килгән аяк тавышын ишеткән, карамыйча куркуына, йөгереп тышка чыккан. Агач куышына кереп утырган да ерактан килүчене карарга тотынган. «Кулына тотып таяк, киләдер теге кәкре аяк», – дип уйлаган Куян һәм, чыннан да, шулай булып чыккан.

И решился Заяц выйти из норы. Но вдруг, шаги заслышав, выглянул опять и сел у входа в ожидании. По лесу кто-то шёл, такой большой и грузный, что в страхе шелестели травы и трещал сухой валежник. «Наверное, косолапый лезет напролом», – подумал Заяц. И на самом деле из бурелома выбрался Медведь.

Куян килүчегә сүз кушкан:

– Аю бабай, башкалардан артка калмыйсыңдыр, үзеңә койрык сайлыйсыңдыр, шунда миңа да нинди генә булса да бер койрык алып кайта алмассыңмы икән? – дигән.

– Әгәр дә онытмасам, алып кайтырмын, авыр эшмени ул, – дигән Аю.

Аю киткәч: «Ярарын ярар, шулай да аңа ышанып булмый, – дип уйлаган Куян. – Аю бабай инде картайган, зиһене дә таралган. Онытыр вәгъдәсен, аннан табар хәйләсен, тагы кемнән дә булса башка берәүдән үтенергә кирәк».

– Эй, дедушка Медведь! – его окликнул Заяц. – Я вижу, за хвостом спешишь ты спозаранок: знать, от других не хочешь отставать. А для меня не смог бы принести?

– Труд невелик – достать хвосты. Вот если не забуду, занесу, – ответил косолапый.

Подумал Заяц: «Дедушка Медведь хоть и обещал добыть мне хвост, но память старика, наверное, подведёт, и обещание своё он позабудет. Я попрошу кого-нибудь ещё».

Тагы тып-тып атлаган тавыш ишетелгән, вак чыбыкларны чыжылдатып, кем соң ул йөгерә? Ә, Бүре килә.

– Бүре абый, карт имән янына барасыңдыр, үзеңә койрык аласыңдыр, шунда миңа да нинди дә булса берәр койрык алып кайта алмассыңмы икән? – дигән Куян.

– Барысына да җитәрлек булса, берәрсе артып та калса, алып кайтырмын, – дип, Бүре китеп барган.

– Юкка әрәм иттем моңа сүз, Бүре бит ул туймас күз, сайлап бетерерләр, берәү дә калмас, артып калса да, ул алмас, миңа бирмәс, бозар вәгъдәсен, табар хәйләсен. Кемне дә булса тугрыракны, бу эш өчен хубракны табарга кирәк, – дигән Куян.

Вот снова слышен топот на дороге. Бежит какой-то зверь – свистят и гнутся ветки.

Знать, Волк идёт. «Послушай, дядя Волк! – его окликнул Заяц. – Я вижу, за хвостом спешишь ты спозаранок: ведь, от других не хочешь отставать. А для меня не смог бы принести?» «Вот если лишние останутся хвосты, тебе я занесу» – ответил Волк и тут же вдаль умчался.

Подумал Заяц: «Этот ненасытен, и, знать, на ветер бросил я слова. При дележе себе всегда отхватит лишку, наверно, мне не принесёт. И оправдание, как всегда, себе найдёт. Уж лучше я кого-нибудь другого попрошу – того, кто почестней да и попроще нравом».

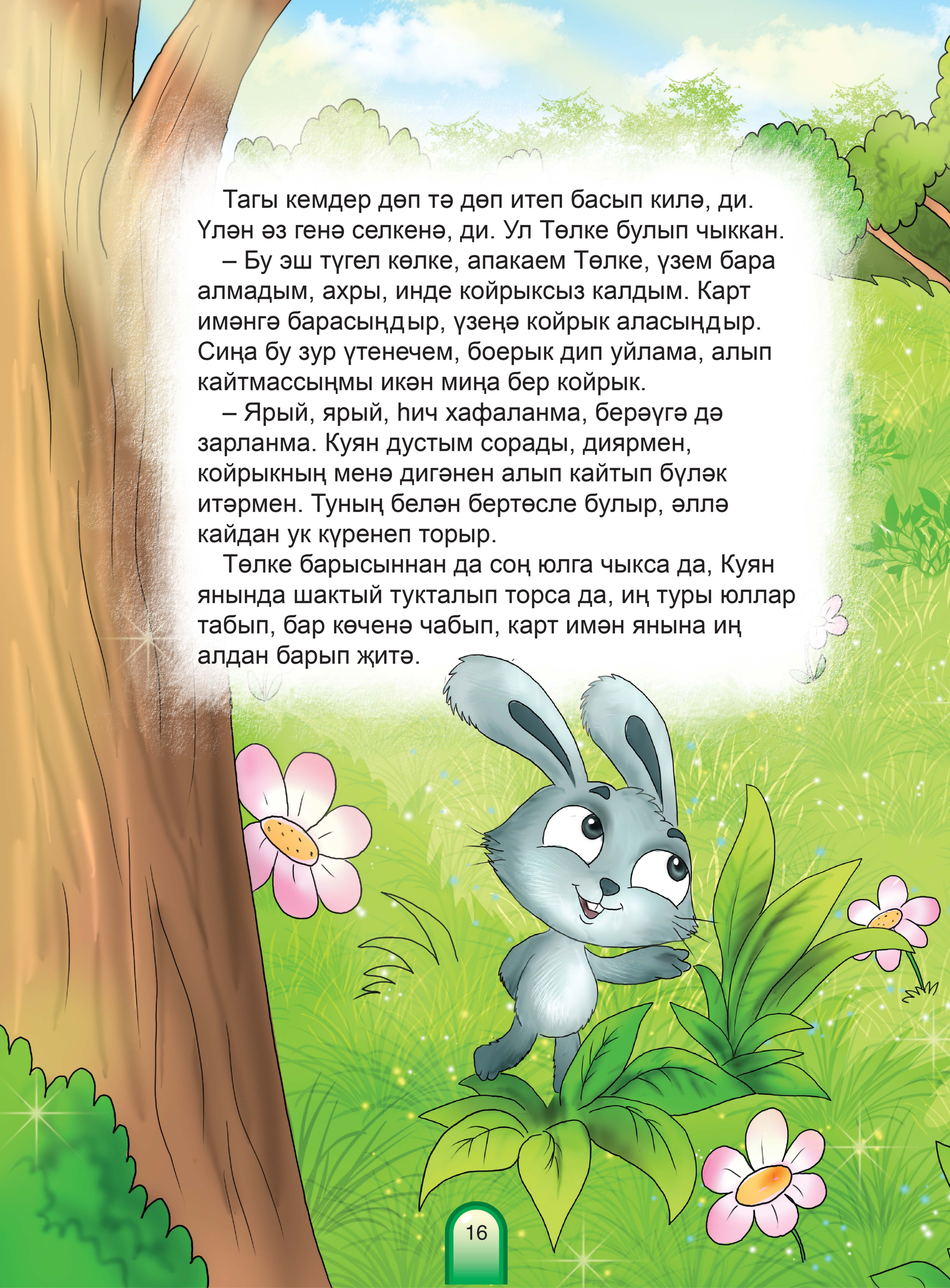

Тагы кемдер дөп тә дөп итеп басып килә, ди. Үлән әз генә селкенә, ди. Ул Төлке булып чыккан.

– Бу эш түгел көлке, апакаем Төлке, үзем бара алмадым, ахры, инде койрыксыз калдым. Карт имәнгә барасыңдыр, үзеңә койрык аласыңдыр. Сиңа бу зур үтенечем, боерык дип уйлама, алып кайтмассыңмы икән миңа бер койрык.

– Ярый, ярый, һич хафаланма, берәүгә дә зарланма. Куян дустым сорады, диярмен, койрыкның менә дигәнен алып кайтып бүләк итәрмен. Туның белән бертөсле булыр, әллә кайдан ук күренеп торыр.

Төлке барысыннан да соң юлга чыкса да, Куян янында шактый тукталып торса да, иң туры юллар табып, бар көченә чабып, карт имән янына иң алдан барып җитә.

И вот опять послышались шаги. Трава легонько никнет, лист шелестит. Рысцой Лиса бежит.

– Послушай, добрая сестричка, – молвит Заяц. – Я вижу, за хвостом спешишь ты спозаранок: знать, от других не хочешь отставать. А для меня не сможешь принести? Боюсь, что я останусь без хвоста.

– Не беспокойся, братец, не тужи. Скажу, что мой приятель попросил, чтоб самый лучший подобрали – под цвет твоей пушистой мягкой шубки. И хвост в подарочек я занесу тебе...

Лиса хоть позже вышла в дорогу, но всех обогнала, прямой избравши путь, и во весь дух примчалась к дубу первой.

Койрыклар белән карт имәннең ботаклары тулган, һәр ботак саен бер койрык асылынган: йонлач озыннары да, йонсыз ялангачлары да, җеп шикеллеләре дә, алтын йон белән капланганнары да, кара һәм аклары да, кәкреләре дә, турылары да – бар да бар. Җыелган ерткычлар, аларны күреп, хәйран калганнар, башларын кыңгыр салганнар. Көтмичә бернинди боерыкны, беренче булып Төлке сайлый койрыкны: «Миңа менә шушысын, мамыклысын, йонлысын», – ди. Башкалар йоклап кала, ә ул үзенә менә дигән бер койрыкны сайлап ала. Төлке әйләнә дә тулгана, койрыгы да бергә болгана.

Не перечесть хвостов на ветках дуба! Каких тут только нет: длинных и коротких, пушистых и тонюсеньких, как нитка, и прямых, кривых и самых разношёрстных – от белого до чёрного – любых! И, головы задрав, дивились звери такому выбору невиданных хвостов. Не дожидаясь ничьего приказа, Лиса за дело мигом принялась. – Вот этот мой! – воскликнула плутовка, и в лапах у неё вмиг очутился такой красивый и пушистый хвост, что Лисонька на месте завертелась, закружилась.

Сыерның да койрыгы яхшы, Бүренең дә начар түгел. Тиен дә койрыктан уңган, сикерсә, пружинадай булган, йокласа – юрган.

Аю юлда умарталыкка очраган, туйганчы бал ашаган, шуңа күрә койрык алырга да соңга калган, шулай да бернәрсә тапкан, тире кисәген койрык итеп таккан.

Корове тоже хвост достался неплохой. И Волк своим хвостом доволен. И Белка не в обиде: пышный хвост поможет ей перелетать в лесу с верхушки на верхушку, а ночь придёт – она в тепле: хвост одеялом будет ей служить в дупле.

Медведь набрёл в пути на пчельник, там досыта наелся мёду и на делёж хвостов, сластёна, опоздал. Он с дуба снял клочок какой-то шкуры и нацепил его взамен хвоста.

Куян койрык алып кайтучыларны көткән, оясында ятып та аптырап беткән, ахыр чиктә түзмәгән, кайсын булса да берсен очратырмын диеп, юлга чыгып киткән.

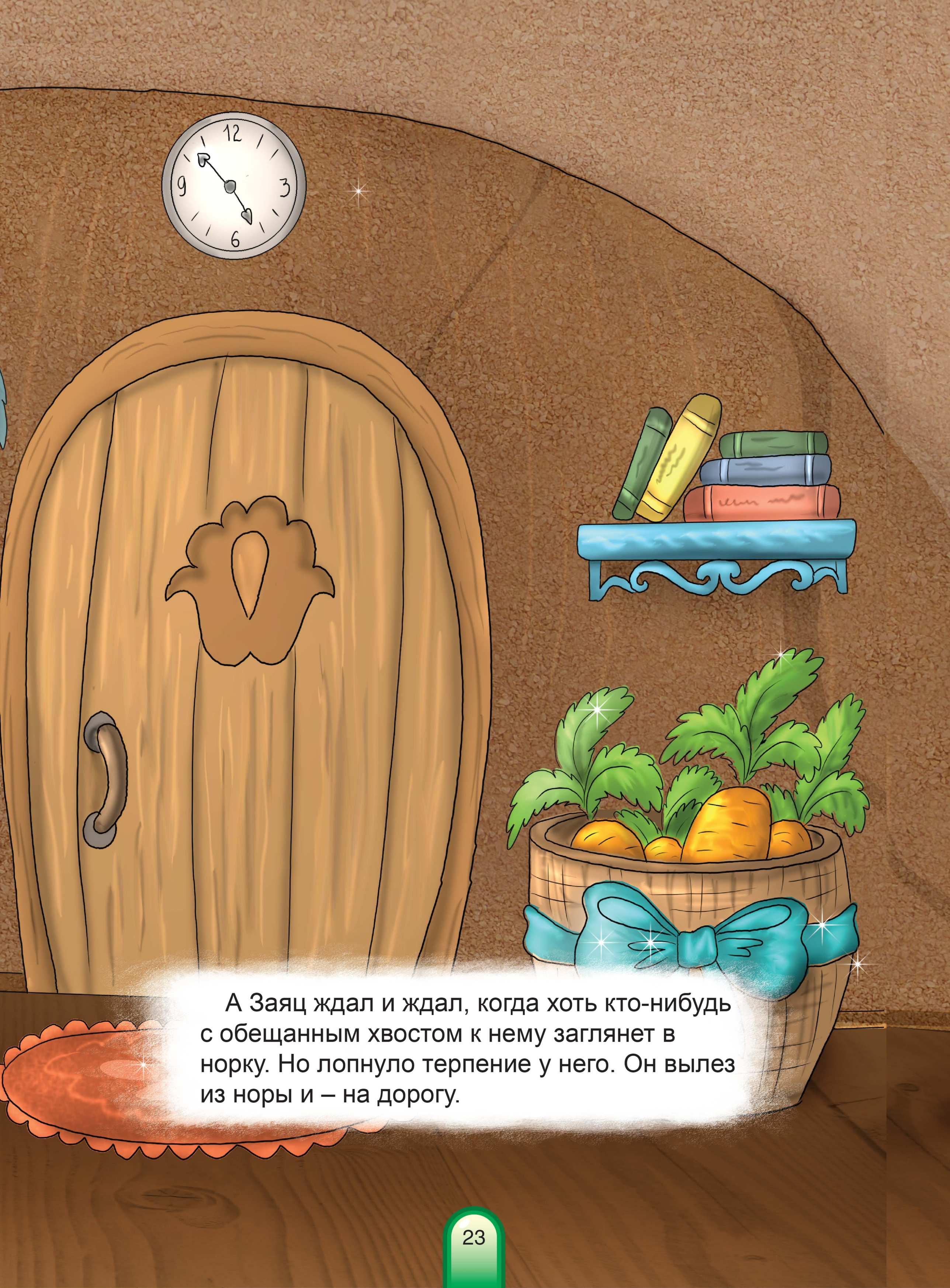

А Заяц ждал и ждал, когда хоть кто-нибудь с обещанным хвостом к нему заглянет в норку. Но лопнуло терпение у него. Он вылез из норы и – на дорогу.

Тау битендә Төлке күренгән, Куян аңа каршы йөгергән.

Куян чакырганны кәтмәгән-нитмәгән, аның каршысына барып баскан:

– Апакаем, багалмакаем, миңа дигән койрыкны биреп калдыр, мине шатландыр, – дигән.

– Син генә идең минем башымда, әллә нинди җайсызлыклар чыкты каршыма. Син менә күз сал әле, кызыгып кал әле: йомшак кына, мамык кына, үземә менә дигәнне эләктердем, хәер, шуның аркасында күп мал бетердем, – дигән Төлке.

Шул сүзләрне әйтеп, күз уйнатып, Куян борыны янында койрыгын болгап, Төлке көлеп торган.

Глядит – Лиса на косогоре, он – навстречу и перед ней на задних лапках встал:

– Ах, как я рад, сестричка дорогая, что встретился с тобой! Ты принесла мне хвост? Скорее покажи!

– Вот только у меня один ты в голове! Гляди, с каким хвостом пушистым, на зависть всем, я тороплюсь домой. А сколько я старания приложила, а сколько стоит он – никто не знает, брат!

Хвостом вильнув перед самым носом Зайца, Лиса ушла дорогою своей.

Күп тә үтмәгән, Бүре күренгән, Куян аңа каршы йөгергән.

– Бүре абый, Бүре абый, миңа дигән, менә дигән койрыкны бир, абый, – дигән.

– Кая әле сиңа дигән койрык, үземә дә көчкә генә берне эләктердем, – дигән Бүре.

Бүре шулай дигән дә киткән, ә Куян Аюны өзелеп көткән.

Завидев Волка, Заяц – прыг навстречу и говорит смиренным голоском: «Ну, дядя Волк, не позабыл ты Зайца? Исполнил обещание своё?»

Волк прорычал с досадой на косого: «Себе-то я едва достал!»

И дальше побежал.

Әнә ераклада алпан-тилпән кайтучы Аю күренгән. Куян, шатланып, әйтерсең канатланып, Аюга каршы йөгергән.

– Аю бабай, онытмадыңмы? Менә дигәнен алып кайттыңмы? – дигән.

– Кит әле моннан, ялкау Куян! Үзең бармагач, армагач-талмагач, кыршылмагач, сугышмагач, тик утырып кына койрыклы булып буламы соң, юләр. Мин менә йөгерә-йөгерә барып та, үлә язганчы арып та, менә шушындый кыска койрык кына эләктерә алдым, – дигән Аю Куянга.

Аю мескен Куянны тиргәгән дә киткән.

Вот видит он – Медведь идёт вразвалку. На радостях наш Заяц со всех ног помчался косолапому навстречу.

– Ну, дедушка Медведь, не позабыл ты Зайца? Исполнил обещание своё?

– Поди-ка прочь! – ворчит Медведь сердито. – В норе без толку просидел, не бегал, не устал, не пробивался к дубу, какой же хвост тебе достанется, лентяй! Уж как я не спешил и не старался, и всё же мне, гляди, короткий хвост достался!

Обидев бедного Зайчишку, тот ушёл.

Куян, койрык көтеп, бик зарыккан булган. Мескеннең күңеле тулган. «Менә кирәк булса, туганнар барысы да мине онытканнар», – дип, елап ук җибәргән.

Шулай күңелсезләнеп утырганда, тирә-ягын күз яше белән тутырганда, ишеткән куян: «Вау да вау, мырау да мырау». Борылып карый, карый да: «Менә монысы ярый». Эт белән мәче ду килеп сугышалар икән.

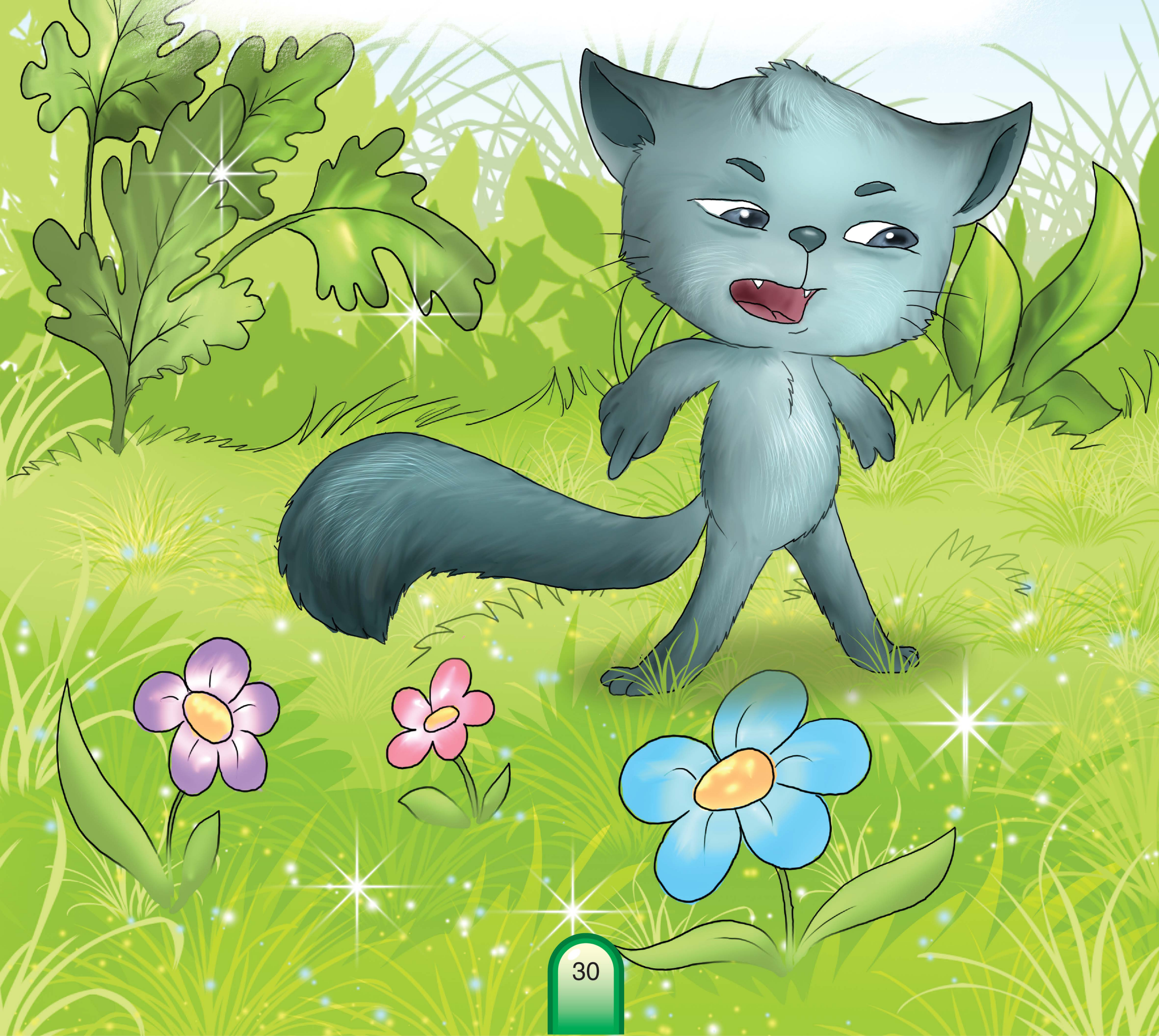

Заплакал Заяц: «Все меня, забыли!» Вдруг слышит лай и злой кошачий крик. Глядь – на опушке леса схватились Кот с Собакой в потасовке.

Эт: «Минем койрык иң яхшысы!» – дигән. Мәче аңа аркылы төшкән: «Минеке ише дөньяда да юк!» – дигән. Тартышканнар да тартышканнар. Әүмәкләнә торгач, Мәченең койрык очы өзелеп чыккан. Мескенем куркуыннан агач башына ук менеп киткән. Өзелгән койрыкны җил, тәгәрәтеп, Куян оясына илткән. Ә Куян аны үзенә койрык иткән. Шул көннән башлап, Мәче белән Эт арасындагы бу ызгыш мәңгелеккә киткән.

Әкият тә шуның белән беткән.

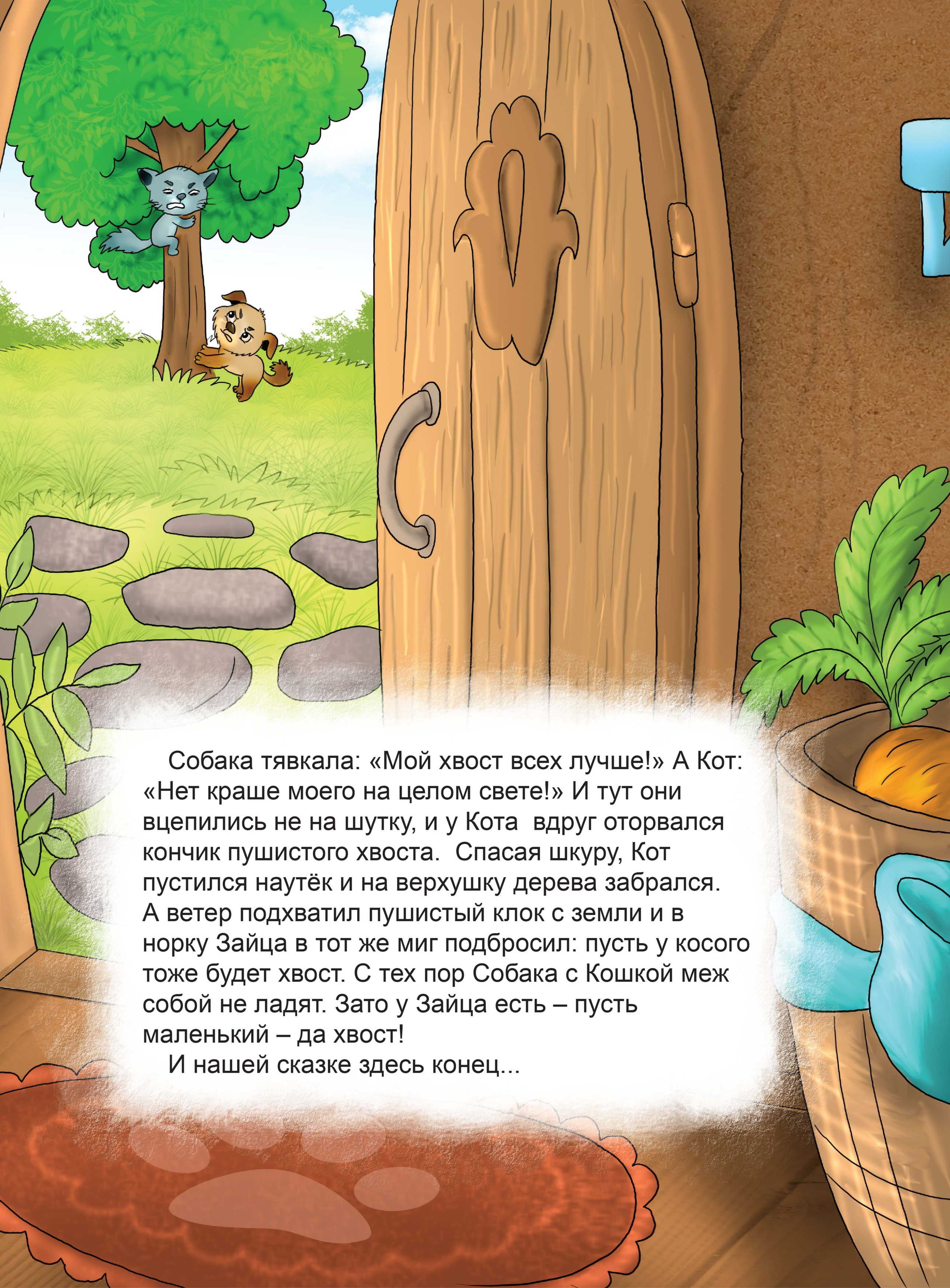

Собака тявкала: «Мой хвост всех лучше!» А Кот: «Нет краше моего на целом свете!» И тут они вцепились не на шутку, и у Кота вдруг оторвался кончик пушистого хвоста. Спасая шкуру, Кот пустился наутёк и на верхушку дерева забрался. А ветер подхватил пушистый клок с земли и в норку Зайца в тот же миг подбросил: пусть у косого тоже будет хвост. С тех пор Собака с Кошкой меж собой не ладят. Зато у Зайца есть – пусть маленький – да хвост!

И нашей сказке здесь конец...